

Per Kristian Skulberg:

Fred, frihet og folkestyre.

Har det noe for seg for oss i dag å markere krigen, unionsoppløsningen og grunnloven? - Ja, så uten tvil! For vi må ikke tro at det gode holder seg godt av seg selv; og det som er vondt, det blir heller ikke vendt til godt, uten at vi gjør bevisste veivalg. Det er det vi har tider og steder til. Tider til å stoppe opp, og steder til å gjenoppfriske viktige hendinger i vår historie.

”Kunnskap skal styre rike og land”, heter det. Østfold var et særdeles spennende sted for 250 år siden da Østfoldpresten Jacob Nicolai Wilse så hvordan folk kunne løftes opp og fram gjennom å legge ny kunnskap opp på sin gamle kunnskap. Han visste, og viste at kunnskap gjorde fri fra undertrykkelse og overtro.

Da selveste Henrik Wergeland i 1841 skrev historien om grunnloven vår, løftet han fram Wilse som én av de nødvendige forutsetningene for at vi i 1814 fikk den grunnloven vi fikk. Opplysningstidens optimistiske tenkesett er også det som skal drive oss videre! Samtidig skal motsatsen stå der til advarsel for oss: krigens vold og ødeleggelser.

I 1814 var krigens redsler virkelighet hos oss. På våre steder utspant det seg dramaer som vi ikke må glemme, fordi innsikt i disse hendingsene kan hjelpe oss til å ta de rette valg i våre liv i dag.

I augustdagene 1814 sitter Christian Frederik i Østfold og skriver ett av de aller viktigste brevene i norsk historie. ”For de skandinaviske folks lykkes skyld” lar han framsynthet gå foran sine egne ønsker om å få fortsette som norsk konge. Hans aller høyeste ønske er å bevare det norske folk fra ulykkene ved en forferdelig krig, som han skriver, samtidig som han gjennom stor statsmannskunst klarte å bevare den nye friheten vi fikk i 17.mai-grunnloven.

Gjenkjenning av tider og nærhet til steder er viktig. I så måte er vi som Østfoldinger heldige – fordi merkedagene våre gir oss kraft til gode veivalg, samtidig som vi over hele fylket har mange historiske steder fra denne tiden.

Så henger de altså sammen, hendingsene i 1814, 1905 og 1945.

Ikkevoldelig konfliktløsning er noe vi hele tiden må øve oss på, slik at vi kan vite når en skal gripe til våpen, og når en slett ikke må!

I disse dager er det 65 år siden blodbadet på høydene rundt Berlin og sluttkampene ellers i verden. For store deler av Europa ble det slik det ene diktaturet ble avløst av det andre.

Klarere enn før burde vi derfor se at folkestyrekampen er viktigere enn noen gang!

I dag er folk kanskje vel så truet av pengemakt som av krigsmakt. Derfor gjelder de å se klart hva som virkelig truer folks handlingsfrihet – og å gjøre noe med det!

Christian Frederik satte personlige interesser til side. Han ga makta fra seg – ikke til en annen fyrste slik sedvanen var – men ga makta tilbake til folket, for at de selv, av egen vilje og beslutning, kunne gi den videre til den de selv måtte ønske å ha som statsoverhode.

Derfor er det alltid ett uomgjengelig kontrollspørsmål når det gjelder demokrati: og det er om du kan kaste dine ledere i valg. Kan du kaste dine ledere i valg – da har du folkestyre! Kan en ikke det, da har en ikke noe demokrati. *Slik må vi aldri stille oss!*

Da vi ble en selvstendig i 1905 fikk vi ”en egen stemme i verden”. Den er det heller ikke noen grunn til å gi fra seg!

Leksa vi har fått fra 1814 og 1905 er at *broderfolk skal ta vare på hverandre*. Leksa vår for i dag og i morgen er at ”broderfolket” – det er egentlig alle jordens folk. Og det er ikke før vi skjønner *det*, at vi er framme!

Det er ikke før vi skjønner at vi alle er i samme båt på denne kloden, at vi kan lykkes med vårt strev. Det gjelder *miljøet, kulturen og solidariteten* mellom mennesker på alle felter.

Men det betyr ikke at vi ikke skal kjempe mot ukultur og all den undertrykkingen som foregår rundt om i verden. Den kampen skal vi kjempe, og vi skal kjempe den både med fasthet og med gjensidig respekt – hjemme og ute.

Under siste krig var denne kampen på sitt sterkeste. Kampen for det kostbare gikk da bokstavelig talt på livet løs. Min etterkrigs generasjon er den forrige generasjonen stor takk skyldig, *fordi de ikke var likegyldige*.

På en dag som 17. mai skal vi hedre dem som ofret sitt liv i denne kampen. Men vi skal også hedre alle dem som i Østfold gjorde en stor innsats, og som slapp fra det med livet i behold og som fortsatt har livet i gave. De skal vite, at vi vet, at det hadde betydning det de gjorde!

17. mai er ikke en selvforherligens dag. 17. mai er til for å bestemme! Bestemme seg for å *ikke* være likegyldig. Bestemme seg for at frihet, fred og folkestyre er den beste veien for at vi skal kunne skjønne at *broderfolk, det er alle jordens folk* – og at det er først da vi er framme. *Ettertanke* blir derfor det beste ordet for oss på en dag som 17. mai. Dagen etter blir det beste ordet: *handling*.

Per Kristian Skulberg er fastlege, stortingskandidat for Senterpartiet og styreleder på Eidsvoll 1814.
Kronikk 10.mai 2009